МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УМАНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ САДІВНИЦТВА
Факультет економіки і підприємництва
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Допущено до захисту
“_____” _____ 2024 р.
Зав. кафедри, д.е.н., професор
_____ Прокопчук О.Т.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА МАГІСТРА

Фінансові ресурси у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств України

Виконав – студент 2 курсу,
групи 21 м- ф
освітньої програми «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»
спеціальності 072 Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок
ДЕМЧЕНКО Олександр Едуардович

Науковий керівник – к.е.н., доцент
ПТАШНИК Світлана Андріївна

Умань – 2024

Реферат
на кваліфікаційну роботу:
Фінансові ресурси у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств України
студента факультету економіки і підприємництва
Уманського національного університету садівництва Демченка О.Е.

Теоретичні та практичні аспекти управління фінансовими ресурсами підприємств, у тому числі промислових, з метою фінансування проєктів їх інноваційного розвитку, достатньо комплексно досліджені було проаналізовано у вітчизняних і зарубіжних науковців. Дослідження складається із трьох розділів, які охоплюють різні аспекти управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств України.

Загальний об'єм роботи складає 52 сторінку. Робота містить 13 рисунків та 11 таблиць. Кількість використаних джерел становить 30 наукових праць.

Метою даної роботи є дослідження теоретичних засад управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств України.

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: синтезу і системного аналізу – для обґрунтування економічної сутності, значення та видів фінансових ресурсів підприємств, статистичні, розрахункові і інші.

Перший розділ роботи – теоретичний. В ньому розкривається теоретичні основи формування фінансових ресурсів підприємств інноваційного розвитку. Другий розділ – практичний. В ньому охарактеризовано оцінка системи забезпечення фінансовими ресурсами інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах трансформаційних змін. У третьому розділі розглянуто стратегічні напрями формування фінансових ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Анотація

У кваліфікаційній роботі досліджено теоретичних засад управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств України. Розкрито економічну сутність, значення та види фінансових ресурсів підприємств. Проаналізовано сучасний стан інноваційної активності та фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств.

***Ключові слова**: фінансові ресурси, джерела формування, венчурне фінансування, інвестиції, підприємства промисловості, інноваційний розвиток, інноваційна діяльність, технологічні інновації, інноваційна стратегія.*

The Summary

The theoretical basis of financial resources management in ensuring the innovative development of domestic enterprises of Ukraine was investigated in the qualification work. The economic essence, meaning and types of financial resources of enterprises are revealed. The current state of innovative activity and financing of innovative activity of domestic enterprises is analyzed.

***Keywords:** financial resources, sources of formation, venture financing, investments, industrial enterprises, innovative development, innovative activity, technological innovations, innovative strategy.*

ЗМІСТ

ЗМІСТ 4

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ 7

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН 25

2.1. Аналіз інноваційної активності та сучасного стану фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств 25

2.2 Аналіз маркетингового середовища АТ КБ «ПриватБанк» 34

Морфологічний ящик платіжної кредитної карти АТ КБ «ПриватБанк» **Помилка! Закладку не визначено.**

Оцінка нової кредитної картки АТ КБ «ПриватБанк» ..... **Помилка! Закладку не визначено.**

2.3. Аналіз маркетингової діяльності АТ «УркСибБанк» 35

2.4. Маркетингове дослідження АТ «Креді Агріколь Банк» ..... **Помилка! Закладку не визначено.**

РОЗДІЛ 3. РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВДОСКОНАЛЕННЯ МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ 36

ВИСНОВКИ 46

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 50

ВСТУП

Сьогодні в умовах війни та на етапі глибинних трансформаційних змін завдання формування фінансових ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств істотно ускладнилися через нестабільність у виробництві й збуті промислової продукції, вимивання оборотного капіталу та погіршення їх фінансово-економічного стану, підвищення ризиків і загроз, зменшення обсягів інвестицій, зокрема венчурних, зростання вартості й ускладнення доступу до банківського кредитування, послаблення фінансово-ресурсних та інституційно-організаційних можливостей суб'єктів інноваційної інфраструктури і т. п.

Вказане актуалізує завдання удосконалення концептуальних положень, а також обґрунтування дієвих і ефективних інструментів та засобів управління фінансовими ресурсами в забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств промисловості України.

Метою даної роботи є розроблення підходів, щодо управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.. Основні завдання роботи включають:

- розкрити економічну сутність, значення та види фінансових ресурсів підприємств;

- узагальнити теоретичні засади визначення джерел формування фінансових ресурсів вітчизняних підприємств в умовах інноваційного розвитку;

- з'ясувати основні тенденції інноваційної активності та сучасний стан фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств;

- продіагностувати чинники впливу на формування фінансових ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах трансформаційних змін;

- оцінити ефективність використання фінансових ресурсів вітчизняних підприємств у забезпеченні інноваційного розвитку;

- обґрунтувати напрями оптимізації джерел та обсягів фінансових ресурсів вітчизняних підприємств як складової забезпечення їх інноваційного розвитку;

- розробити підходи до стратегічного управління формуванням фінансових ресурсів інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах нестабільності.

Об'єктом дослідження є процеси фінансування інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

Предметом дослідження є теоретико-методичні, організаційні та прикладні аспекти управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств.

У процесі дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: синтезу і системного аналізу – для обґрунтування економічної сутності, значення та видів фінансових ресурсів підприємств; логічного аналізу, стратегічного менеджменту – в процесі оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів вітчизняних промислових підприємств на потреби їх інноваційного розвитку, а також при обґрунтуванні джерел та обсягів фінансових ресурсів вітчизняних промислових підприємств як складової забезпечення їх інноваційного розвитку; системного аналізу – з метою удосконалення стратегічного управління процесами формування фінансових ресурсів інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Ще у неокласичній теорії на межі XIX – XX ст.; К. Менгер, О. фон Бем-Баверк, Дж. Мід, М. Фрідмен та ін. було доведено, що основою стабільного функціонування й розвитку підприємств є їх доступність до економічних ресурсів. Підприємства залучають їх на вході, надалі під час основної діяльності здійснюють їх використання і на виході отримують продукт, який реалізується на ринку. Так, отримані доходи знову скеровуються на придбання (формування) ресурсного забезпечення і виробничий цикл повторюється.

Сьогодні, факт ресурсного забезпечення як умови не лише розвитку, але й безпеки бізнесу, беззаперечний. При тому, в економічному дискурсі часто піднімається питання пріоритетності тих, чи інших видів ресурсів підприємств. Наприклад, інколи на перший план виводять інтелектуально-кадровий ресурс (що не викликає сумнівів з огляду на потребу у високій якості менеджменту, а також креативності та ефективності управлінських рішень), або прогресивні технології (що надають конкурентні переваги у виробництві більш якісної і конкурентоспроможної продукції), або модернізовану матеріально-технічну та техніко-технологічну базу (що безпосередньо корелює зі стабільністю виконання виробничої програми, ефективністю виробництва).

Однак, на нашу думку, у переважній більшості ситуацій провідними все ж таки можна вважати фінансові ресурси підприємств, адже без них не можливо профінансувати витрати, залучити інше необхідне ресурсне забезпечення, здійснити розрахунки з постачальниками та контрагентами, забезпечити інвестиційні вкладення і т. п.; іншими словами, фінансові ресурси підприємств слугують інструментом, засобом, який обслуговує, тримає в дієздатності і цілісності фінансово-господарську і виробничу діяльність кожного суб’єкта господарювання.

В економічній літературі є різні визначення економічної сутності фінансових ресурсів підприємств і організацій. Зокрема у більш ранніх дослідженнях у відносно спрощеному тлумаченні під фінансовими ресурсами науковці розуміли:

- «… грошові кошти, які знаходяться у розпорядженні суб'єкта господарювання у формі грошових фондів або у вигляді засобів для обслуговування операційної діяльності» [1, с. 10];

- «… фінансові активи суб'єктів господарювання, що або залучені ними ззовні, або є власними, акумульованими у підсумку результатів фінансово- господарської діяльності, і витрачаються на погашення зобов'язань та/чи обслуговування потреб бізнесу» [2, с. 29];

- «… сукупність коштів, якими розпоряджається підприємство задля належного фінансування власного економічного чи соціального розвитку» [3, с. 58];

- «… доходи або інші грошові нагромадження, які використовуються для фінансування та обслуговування процесів розширеного відтворення, задоволення широкого спектру внутрішніх і зовнішніх потреб підприємств, суспільства» [4, с. 112];

- «… грошові фонди, що формуються у процесі виробництва та реалізації продукції, а також спрямовуються на фінансування потреб, пов'язаних з забезпеченням належного перебігу основних і допоміжних видів економічної діяльності суб'єктів господарювання» [5, с. 112].

Серед наведених вище підходів до сутнісного тлумачення поняття «фінансові ресурси підприємств» об'єктивно не можна виокремити оптимального, а скоріше, доповнити один одного формуючи комплексне виокремлення економічного змісту поняття фінансових ресурсів. При тому, важливо сформувати певну уніфіковану модель побудови сутнісного розуміння поняття «фінансові ресурси підприємства» (рис. 1.1).

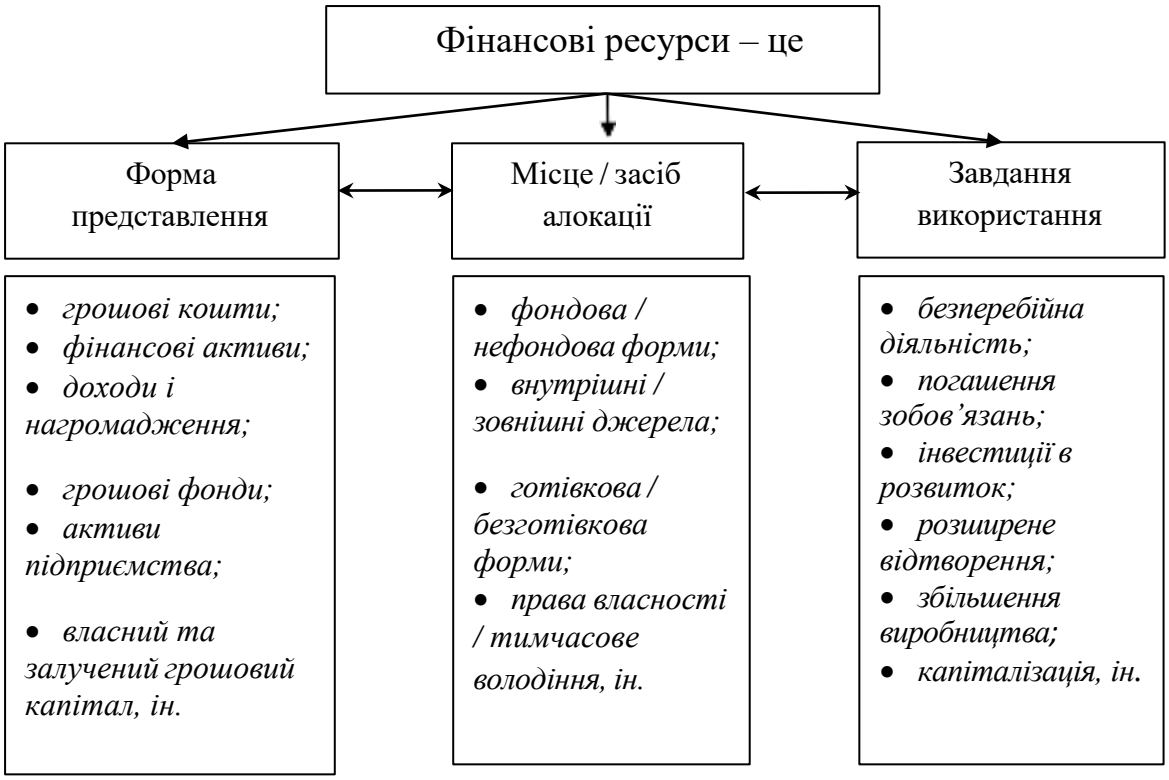

Рис. 1.1. **Модель сутнісного трактування поняття «фінансові ресурси підприємства»**

Джерело: авторська розробка.

Таким чином, у табл. 1.1 систематизуємо різні погляди щодо тлумачення змісту поняття «фінансових ресурсів підприємства».

На нашу думку, розуміння та, відповідно, врахування якнайширшого спектру характеристик і особливостей фінансових ресурсів є важливим аспектом, що дає змогу в подальшому застосовувати більш досконалі методи й інструментарій фінансового менеджменту для оптимізації формування та ефективного і раціонального використання фінансових ресурсів підприємств.

Наголосимо, що питання визначальності фінансового забезпечення у контексті стимулювання інноваційного розвитку підприємств практично не обговорюється ставши аксіомою. Однак, з іншого боку, постійний дискурс точиться навколо джерел залучення відповідного фінансового ресурсу, передусім щодо внутрішнього чи зовнішнього; коротко- чи довгострокового;

постійного чи обігового; з різним рівнем фінансового ризику та вартості обслуговування.

Таблиця 1.1

Підходи до тлумачення економічної суті фінансових ресурсів підприємства

Автори	Тлумачення економічної суті
М. Білик, А. Загородній, Г. Возняк, А. Нечипоренко, А. Рибалкіна, Т. Смовженко	Всі грошові кошти, що є в розпорядженні підприємства і які утворилися в підсумку здійснення основної і допоміжної діяльності, у т. ч. у сферах виробництва, фінансів та інвестицій
В. Гриньова, В. Коюда, М. Крупка, Л. Лігоненко, А. Мілай, С. Мішина, Л. Підлісна, Н. Погожа	Грошові кошти, якими володіє підприємство у фондовій та нефондовій формах або які перетворені у матеріальну форму, призначені для обслуговування поточної діяльності суб'єкта господарювання і забезпечення його розширеного відтворення
О. Біла, О. Кириленко, М. Мочерний, К. Павлюк, Н. Ситник	Нагромадження та доходи підприємства у грошовій формі, які утворюються у підсумку процесів виробництва і збуту продукції (надання послуг) та акумулюються у відповідних фондах з метою обслуговування (фінансування витрат і заходів) поточної операційної діяльності, нарощення виробництва й обслуговування інших потреб, пов'язаних з розвитком
Н. Колчина	Загальні обсяги власних грошових доходів, як у безготівковій, так і готівковій формах розрахунків, які підприємство отримує та акумулює для погашення своїх фінансових зобов'язань, обслуговування поточних витрат, а також заходів зі збільшення обсягів діяльності
О. Білоус, В. Вовк, В. Опарін, Н. Рибалко	Система активів підприємства, акумульованих з внутрішніх та зовнішніх джерел поступлення доходів і капіталу, якими підприємство володіє або лише тимчасово користується і які призначені для обслуговування фінансових зобов'язань і досягнення безперебійності виробництва і функціонування бізнесу
М. Бердар	Сукупність (джерела й обсяги) власного і залученого капіталу, призначеного для розширення власних активів й обслуговування діяльності, у підсумку якої підприємство нарощує власні доходи й прибутки

Джерело: узагальнено автором за [6-11; 12; 13-16;17; 18; 19; 20].

Не вдаючись до деталізації внеску фінансових ресурсів у забезпечення перебігу та досягнення результатів інноваційної діяльності підприємств, зауважимо, що загалом ця проблематика і розкрита й обгрунтована у багатьох наукових публікаціях. Як зазначає Я. Дропа, сьогодні механізм такого регулювання формується у рамках безпосередньо суб'єкта господарювання, відповідно регламентуючи ті або інші оперативні управлінські рішення з проблематики його інноваційного розвитку [21, с. 169-175]. Так, ряд аспектів фінансування інноваційного розвитку може регламентуватися стратегією інноваційного розвитку бізнесу.

Для реалізації відповідних завдань потрібно розуміти увесь арсенал видів фінансових ресурсів, які перебувають (або ж потенційно можуть бути залученими) у розпорядженні підприємства та використовуються у тих, чи інших цілях, на тих, чи інших рівнях фінансових операцій і відносин зазначимо, що на сьогодні питання видів фінансових ресурсів та їх типології і класифікації достатньо глибоко досліджені в економічній літературі, а поле для новизни в цій сфері, скоріше, стосується цифровізації економіки і фінансів, розвитку цифрових фінансових ринків та ресурсів і т. п., що закономірно.

Відносно класичних підходів, то у підсумку аналізування досліджень, які стосуються управління фінансовими ресурсами підприємств, можна вести мову про наступну найбільш типову класифікацію їх видів (табл. 1.2). Її основна методико-прикладна роль полягає в тому, що в залежності який аспект фінансового менеджменту є актуальним на той, чи інший момент часу, застосовуються ті, чи інші класифікаційні ознаки, які дають можливість ідентифікувати ті види фінансових ресурсів, які найбільш прийнятні для залучення і використання.

Результати узагальнення значення фінансових ресурсів підприємств наведено на рис. 1.2

Рис. 1.2. **Аспекти значимості фінансових ресурсів для підприємств**

Джерело: авторська розробка.

Для реалізації відповідних завдань потрібно розуміти увесь арсенал видів фінансових ресурсів, які перебувають (або ж потенційно можуть бути

залученими) у розпорядженні підприємства та використовуються у тих, чи інших цілях, на тих, чи інших рівнях фінансових операцій і відносин зазначимо, що на сьогодні питання видів фінансових ресурсів та їх типології і класифікації достатньо глибоко досліджені в економічній літературі, а поле для новизни в цій сфері, скоріше, стосується цифровізації економіки і фінансів, розвитку цифрових фінансових ринків та ресурсів і т. п., що закономірно.

Відносно класичних підходів, то у підсумку аналізування досліджень, які стосуються управління фінансовими ресурсами підприємств, можна вести мову про наступну найбільш типову класифікацію їх видів (табл. 1.2). Її основна методико-прикладна роль полягає в тому, що в залежності який аспект фінансового менеджменту є актуальним на той, чи інший момент часу, застосовуються ті, чи інші класифікаційні ознаки, які дають можливість ідентифікувати ті види фінансових ресурсів, які найбільш прийнятні для залучення і використання.

До прикладу, коли йдеться про започаткування виробництва (бізнесу) та налагодження і обслуговування його поточної виробничо-господарської і фінансової діяльності, то у фокусі уваги перебувають фінансові ресурси, підібрані за такими класифікаційними ознаками, як характер використання, види сформованих активів; у випадку формування фінансового забезпечення у межах інвестиційної діяльності суб’єкта господарювання – строки залучення, джерела формування, джерела покриття, об’єкти інвестування; визначаючи джерела формування фінансових ресурсів, необхідних для тієї, чи іншої фази відтворення і розвитку бізнесу, доцільно оперувати видами фінансових ресурсів за їх цільовим призначенням, видами виробничої та фінансово-господарської діяльності, характером участі у виробничо-господарському і техніко-технологічному процесі; реалізуючи про активну політику диверсифікації бізнесу та/чи здійснюючи високоризикові операції доречно розуміти можливості та джерела формування фінансових ресурсів за ступенем їх ліквідності, а також строками погашення зобов’язань.

Таблиця 1.2

Класифікація видів фінансових ресурсів підприємства

Класифікаційні ознаки	Види фінансових ресурсів
За джерелами покриття активів	▪ власний капітал; ▪ поточні зобов'язання; ▪ забезпечення майбутніх виплати та платежів; ▪ довгострокові зобов'язання
За видами сформованих активів	▪ необоротні активи; ▪ оборотні активи
За джерелами формування	▪ внутрішні фінансові ресурси; ▪ зовнішні фінансові ресурси
За відношенням до власності	▪ власні кошти підприємства; ▪ залучені кошти; ▪ позикові фінансові ресурси
За призначенням та стратегічною зорієнтованістю	▪ для виконання фінансових зобов'язань; ▪ для обслуговування витрат поточної діяльності; ▪ для забезпечення розширеного відтворення; ▪ для нагромадження та ефективного використання економічного потенціалу; ▪ для гарантування фінансової стабільності і безпеки; ▪ для зміцнення конкурентоспроможності і сталого розвитку бізнесу
За характером використання	▪ вкладені в основні засоби; ▪ знаходяться в обігу, обслуговуючи поточний виробничий цикл;
За термінами залучення	▪ власні фінансові ресурси; ▪ термінові фінансові ресурси; ▪ фінансові ресурси, термін залучення яких перевищує один рік; ▪ фінансові ресурси, залучені на термін до одного року
За об'єктом інвестування	▪ фінансові ресурси, вкладені в реальні інвестиційні об'єкти; ▪ фінансові ресурси, вкладені у фінансові інструменти
За видами господарської діяльності	▪ операційні; ▪ інвестиційні; ▪ фінансові
За характером участі	▪ активні; ▪ пасивні
За правовою формою	▪ акціонерні; ▪ пайові; ▪ індивідуальні
За рівнем ліквідності	▪ найбільш ліквідні; ▪ середнього рівня ліквідності; ▪ низько ліквідні; ▪ неліквідні
За строками погашення	▪ термінові зобов'язання; ▪ короткострокові пасиви; ▪ довгострокові пасиви; ▪ постійні пасиви

Джерело: складено автором за [11; 22; 23].

Таким чином, раціональне та ефективне управління фінансовими ресурсами підприємства дає змогу вирішити комплекс завдань, які в тому числі дотичні до забезпечення його інноваційного розвитку, зокрема:

- визначення джерел та формування фінансових ресурсів, необхідних за обсягами й їх структурними характеристиками для організації і здійснення інноваційної діяльності в умовах глобальних викликів і загроз;

- обслуговування поточної виробничо-господарської та фінансової діяльності підприємства, здійснення необхідних витрат у потрібних обсягах;

- фінансування заходів з дослідження ринку, зокрема на предмет ідентифікації перспективних шляхів інноваційного розвитку бізнесу, вдосконалення продукції (послуг) підприємства, виявлення способів кращого задоволення потреб споживачів, слідування найбільш сучасним і прогресивним трендам інноваційного технологічного поступу бізнесу, застосування сучасних управлінських рішень, підходів;

- обслуговування витрат, пов'язаних з отриманням охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності, а також здійснення заходів, пов'язаних із захистом права на інноваційні розробки та інтелектуальну власність, що належить підприємству;

- фінансування програм і проєктів з навчання, підготовки та розвитку персоналу, зокрема залученого до інноваційної діяльності підприємства, організації та втілення в життя програм і проєктів з інноваційного поступу суб'єкта господарювання;

- фінансування діяльності, що стосується безпеки, захисту й реалізації фінансово-економічних інтересів стейкхолдерів (власників, засновників, топ-менеджменту, стратегічних партнерів по бізнесу, провідного персоналу) підприємства у процесі його інноваційного зростання.

Використання фінансових ресурсів у цілях забезпечення розвитку та нарощення обсягів фінансово-господарської діяльності підприємств має бути процесом, який підлягає ретельному моніторингу та контролю. Більше того, якщо йдеться про інноваційний розвиток підприємства, який, як зазначалося, достатньо витрато- та інвестиційно місткий, то аспект контролю й перевірки ефективності ще більш вагомий і значимий.

Необхідно звернути увагу й на те, що в Україні активно розвиваються фінтех-стартапи і потужним чинником активізації цих процесів послугувала їх фінансова підтримка з боку Українського фонду стартапів – урядового фонду створеного з метою фінансової підтримки започаткування та розвитку технологічних стартапів на ранніх стадіях з метою підвищення їх глобальної конкурентоспроможності. На сьогодні цією структурою вже підтримано понад 230 технологічних стартапів в Україні зі загальним обсягом фінансового ресурсу в 160 млн грн. Однак, в країні також функціонують й приватні фонди підтримки інноваційних стартапів, а також відповідну фінансову допомогу можна отримати й від приватних інвесторів, у т. ч. з-за кордону.

Водночас, більш глибокі висновки в частині саме альтернативних форм залучення фінансових ресурсів з метою фінансування інноваційного розвитку суб'єктів господарювання можна узагальнити в підсумку аналізування світового досвіду в цій сфері. При тому, звертаємо увагу, що ідентифікації джерел фінансування інноваційних заходів передує декомпонування інноваційних процесів на фази їх життєвого циклу: передпосівний період (формування ідеї, проведення досліджень і розробок), посівний період (створення прототипу), пусковий етап (вихід підприємства на ринок), період раннього розвитку (виведення на ринок інноваційної продукції та закріплення на ньому), фаза розширення (масштабування інвестицій і тотальне закріплення на ринках) [24, с. 36-49].

На залученні венчурного капіталу та співпраці (з акумулюванням необхідного ресурсного забезпечення) з т. зв. бізнес-ангелами наголошується у Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю. [25, с. 190-205].

По-перше, власне, ключове призначення венчурних фондів й полягає у фінансуванні високоризикових інноваційних проєктів. Відповідно, цей інститут у розвинених економіках набув свого якнайбільшого поширення й успішно застосовується, формуючи потужну і достатню фінансову підтримку

підприємств (особливо на початкових стадіях створення й здійснення інноваційно-технологічної діяльності), що інноваційно активні.

По-друге, що, на жаль, не стало характерним для України, ефективним альтернативним джерелом залучення фінансового ресурсу в сферу досліджень і розробок, інноваційного підприємництва є інститут бізнес-ангелів. Це здебільшого приватні інвестори на неформальному ринку венчурного капіталу, які спеціалізуються на вкладенні власного фінансового ресурсу у високоризикові інноваційні проєкти без будь-якого забезпечення відповідних інвестиційних позик.

Саме остання обставина робить цей інститут чи не найбільш привабливим джерелом акумулювання капіталу для інноваційного бізнесу. А якщо вести мову про реалії української економіки, то й поготів, коли додатковими перевагами можуть виступати: можливість не афілювати джерела походження коштів; використання фінансового забезпечення практично на будь-які легальні цілі й потреби; «заповнення» т. зв. розривів у фінансуванні попиту і пропозиції фінансових ресурсів ще на найбільш ранніх (а, відтак, не зрозумілих з позиції потенційної успішності та прибутковості) стадіях досліджень і розробок, інноваційно-технологічної активності.

Як показує світовий досвід, саме фінансові ресурси бізнес-ангелів забезпечили втілення в життя на перший погляд надто амбітних і низько перспективних інноваційних проєктів, як от – створення телефону, (1874 р.), автомобілів Ford (1903 р.), Apple Computers (1977 р.), надуспішної рекламної компанії Go2Net та аерокосмічної компанії Firefly [257; 73].

Інноваційно активні підприємства можуть також залучати фінансові ресурси під інноваційні цілі та проєкти з боку, до прикладу, інших зацікавлених підприємств, у т. ч. суб’єктів інституційно-організаційної і інституційно- інфраструктурної систем. Інструментами для цього слугують, наприклад, створення публічно-приватних фондів фінансово-кредитного сприяння та гарантування позик і кредитів суб’єктів реального сектора

національної економіки для розробки, створення і впровадження інноваційних технологій та рішень для бізнесу.

Іншим засобом є активна участь (або власна робота) з розвитку елементів інфраструктури інтеграції представників сектора ІКТ (з огляду на високу актуальність та прогресивність залучення саме інформаційно-комунікаційних технологій), а також освіти і науки, інновацій та технологій шляхом розробки і реалізації компетенції діджиталізації внутрішніх та зовнішніх бізнес-процесів підприємства.

Можна також додати, що для розширення джерел фінансування інноваційного розвитку підприємств можуть використовуватися й інші форми та методи, які, до прикладу, набули свого достатнього поширення у міжнародній практиці, а саме:

- револьверні фонди, коли створюються спеціалізовані фонди фінансування перспективних та важливих для тієї, чи іншої території інноваційних проєктів; кошти спрямовуються на реалізацію того проєкту, який має найбільший соціально-економічний ефект; після повернення коштів (по завершенні реалізації інвестиційно-інноваційного проєкту) відповідний фінансовий ресурс спрямовується на фінансування нового інноваційного проєкту;

- краудфандинг, коли відповідний фінансовий ресурс утворюється за рахунок спільного фінансування (населення, бізнесом, громадськістю) суспільно значимих інноваційних проєктів;

- фонди венчурного фінансування, кошти акумулюється і використовуються на інноваційні цілі (приватний, публічний чи змішаний капітал).

В узагальненому вигляді матриця джерел формування та подальшого використання фінансових ресурсів для здійснення вітчизняними підприємствами інноваційної діяльності і забезпечення інноваційного типу розвитку бізнесу подана на рис. 1.3

Джерела **фінансування бізнесу** загалом	
Традиційні	Специфічні
Внутрішні ➢ статутний капітал; ➢ доходи і прибуток від основної та ін. діяльності; ➢ амортизаційні відрахування; ➢ внутрішні кредити та позики	➢ страхові відшкодування; ➢ кредити отримані без вимоги повернення; ➢ бюджетні кошти передані в розпорядження підприємства; ➢ грантові кошти та ресурси
Зовнішні ➢ залучені кошти (ресурси материнських компаній, дивіденди та відсотки, заборгованість за авансами замовників, заборгованість з оплати праці, заборгованість до бюджетів різних рівнів, вільні кошти резервів); ➢ мобілізовані кошти (емісія та продаж цінних паперів, банківські кредити, позики ін. осіб, бюджетне кредитування, ін. позичені кошти)	➢ фінансовий лізинг; ➢ факторинг; ➢ *peer-to-peer* кредитування; ➢ балансові позики; ➢ онлайн-факторинг; ➢ індивідуальний, проєктний, інституційний, інвестиційний краундфандинг; ➢ акціонерний краундфандинг; ➢ краундфандинг на умовах участі у прибутку
Джерела *фінансування інноваційного розвитку*	
Традиційні	Специфічні
Внутрішні ➢ випуск цінних паперів (під інвестиції в інновації); ➢ залучення внутрішніх інвестицій під інвестиційно-інноваційні цілі; ➢ використання пільгових режимів для малого інноваційного бізнесу, стартапінгу	➢ створення локальних інтегрованих структур зі спеціалізацією на виробництві інноваційної продукції; ➢ вертикально-горизонтальна кооперація в сфері досліджень і розробок, створення та комерціалізації технологічних інновацій
Зовнішні ➢ використання можливостей венчурного капіталу та інструментів франчайзингу; ➢ залучення зовнішнього (часто іноземного) інвестування під інноваційні проєкти; ➢ ініціювання відкриття спеціальних кредитних ліній для інноваційних проєктів; ➢ використання можливостей системи страхування і гарантування інноваційних проєктів; ➢ залучення фінансових ресурсів під інноваційні цілі з боку організацій небанківського непрямого інвестування; ➢ участь у державних програм підтримки інноваційного бізнесу; ➢ розвиток кооперації та співпраці в інвестиційно-інноваційній сфері;	➢ фінансові ресурси та послуги фінтех-компаній; ➢ грантове фінансування від приватних та публічних фондів фінансування високотехнологічних стартапів; ➢ венчурне фінансування; ➢ залучення ресурсів бізнес-ангелів; ➢ отримання фінансування від великих корпорацій у межах програм інноваційно-технологічної співпраці; ➢ договірна співпраця з суб'єктами – представниками інноваційно-технологічних агломерацій; ➢ залучення ресурсів зі суб'єктів інституційно-організаційної та інституційно-інфраструктурної систем

Рис. 1.3. **Джерела формування фінансових ресурсів інноваційного розвитку підприємства**

Джерело: авторська розробка.

Необхідно додати і вказати на те, що, за звичай, найбільш оптимальним варіантом є залучення інвестицій та поточних фінансових активів з різних

джерел, формуючи, таким чином, так званий портфель фінансового забезпечення інноваційного розвитку бізнесу.

Варто зазначити, що в будь-якому разі інноваційний розвиток підприємств відбувається у середовищі трансформаційних перетворень, які характеризуються інтенсивним утворенням і розвитком нових типів та форматів розвитку бізнесу, урізноманітненням форм й методів його організації, виробництва та просування на ринок товарів (робіт, послуг), ускладненням ринкового конкурентного середовища, недостатньою соціальною відповідальністю інноваційно активних підприємств, які орієнтується виключно на прибуток. Відповідно, постійна адаптація суб'єктів господарювання не тільки до таких умов, яле й забезпечення в їх межах інноваційного типу зростання, потребує значних ресурсів, зокрема фінансових. При цьому важливо забезпечити не лише ефективність їх використання, але й інноваційність.

Інвестиційна діяльність підприємств повинна бути насамперед фінансово забезпеченою та інноваційно орієнтованою, щоб покращити якість виробництва і збуту продукції й надання супутніх послуг, зберегти існуючу споживчу лояльність, підвищити сучасність інфраструктурного забезпечення, якісніше імплементувати бізнес-ідеї, розширити організаційно-економічні сфери фінансово-інноваційного стратегування.

На наш погляд, перевагами такого підходу є диверсифікація та зниження за рахунок цього рівня ризику, невизначеності і загроз; уможливлення різної строковості (а, відтак, – постійності, сталості і тяглості) фінансового забезпечення всіх інноваційних процесів, які відбуваються на підприємстві; досягнення оптимального співвідношення в ціні фінансового ресурсу (його залучення та обслуговування); розвиток інституту так званої колективної відповідальності за результати інноваційного розвитку бізнесу; поетапне вибудування власної внутрішньої і зовнішньої інфраструктури (особливо в частині фінансування) інноваційного розвитку підприємства.

Інноваційне інвестування представляє собою одну з форм інвестування, яка здійснюється з метою впровадження певних досягнень у виробництво та соціальну сферу з метою досягнення певного соціально-економічного ефекту. Особливістю інноваційного інвестування є навність інновації, яка має місце в процесі здійснення інноваційних інвестицій.

Інноваційні інвестиції – це частина (одна з форм інвестицій) загальної інвестиційної політики компанії, тобто одна з новітніх форм інвестування, які ще іноді називать креативними інвестиціями.

Процесс безпосереднього вкладення капіталу в нововведення, що призводить до якісних або кількісних змін в діяльності компанії і є інноваційною діяльністю – це підготовка, обґрунтування, реалізація та контроль за впровадженням інновацій. Звістно, інноваційна діяльність повязана з інвестиційною діяльністю компанії, оскільки обсяг спрямованих інвестиційних ресурсів в інновації визначають маштаби здійснення інноваційної діяльності, тому дуже часто говорять про інвестиційно-інноваційну діяльність компанії.

Інноваційна діяльність полягає у використанні і економічному впровадженні певних досягнень, наукових досліджень або розробок для представлення на ринку нових продуктів та послуг, які є конкурентоспроможними у сучасному середовищі.

Що стосується визначення «інноваційної діяльності» в чинному законодавстві України, то відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність»: інноваційна діяльність – це одна із форм інвестиційної діяльності, яка здійснюється з метою впровадження досягнень науково-технічного прогресу у виробництво і соціальну сферу. На рис. 1.4 наочно зображено місце інноваційних інвестицій в загальній інвестиційній політиці компанії.

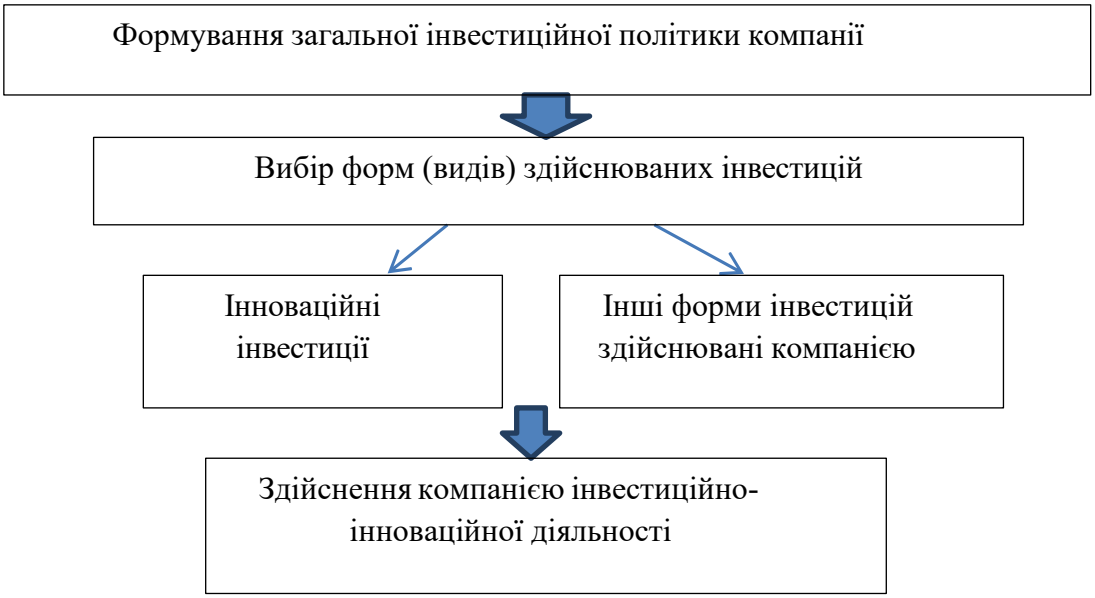

Рис. 1.4. **Місце інноваційних інвестицій в загальній інвестиційній політиці компанії**

Джерело: складено автором

Інвестиційна політика – це складова частина загальної економічної політики підприємства, що проводиться у вигляді встановлення структури і масштабів інвестицій, напрямів їх використання, джерел отримання з урахуванням необхідності в інвестиціях. Вона пов'язана з регулюванням процесу розробки та реалізації інвестиційних рішень підприємства, що є запорукою його сталого розвитку оскільки націлена на забезпечення виживання підприємства в складному ринковому середовищі, на досягнення ним фінансової стійкості та створення умов для майбутнього розвитку. Інвестиційна політика формується за певними напрямами інвестиційної діяльності підприємства, які потребують забезпечення найбільш ефективного управління для досягнення головної стратегічної цілі цієї діяльності.

В залежності від того, яка інновація є основою здійснення інноваційних інвестицій розрізняють декілька їх видів (рис. 1.5).

Кожна з наведених видів інноваційних інвестицій з назви розкриває свою сутність: якщо має місце створення нового продукту – це товарні; використання нового методу на виробництві пов'язано з технологічним видом інноваційних інвестицій; поява нового ринку послуг (товарів) – це ринкові; якщо має місце маркетингові процеси – маркетингові інноваційні

інвестиції; зміни пов'язані із структурою управління компанією – управлінські; впровадження заходів пов'язаних із покращенням життя населення – соціальні; заходи з охорони навколишнього середовища відображають екологічні інноваційні інвестиції. Ця класифікація інноваційних інвестицій не є вичерпною, та в різних джерелах можна зустріти також й інші їх види.

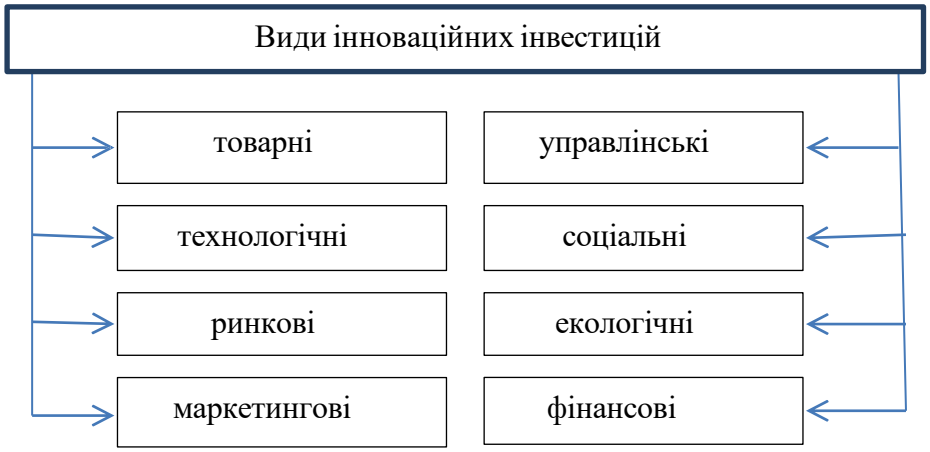

Рис.1.5. **Види інноваційних інвестицій**

Джерело: складено та удосконалено автором [27].

Кожна з наведених видів інноваційних інвестицій з назви розкриває свою сутність: якщо має місце створення нового продукту – це товарні; використання нового методу на виробництві пов'язано з технологічним видом інноваційних інвестицій; поява нового ринку послуг (товарів) – це ринкові; якщо має місце маркетингові процеси – маркетингові інноваційні інвестиції; зміни пов'язані із структурою управління компанією – управлінські; впровадження заходів пов'язаних із покращенням життя населення – соціальні; заходи з охорони навколишнього середовища відображають екологічні інноваційні інвестиції. Ця класифікація інноваційних інвестицій не є вичерпною, та в різних джерелах можна зустріти також й інші їх види.

На нашу думку, доцільно було б доповнити дану класифікацію таким видом інноваційних інвестицій як фінансові інноваційні інвестиції, які здійснюються при створенні нових фінансових інструментів оскільки це питання також є важливим та актуальним на даний час.

Рис. 3. **Послідовність розв’язання проблеми нестачі фінансових інструментів для інвестування інноваційної діяльності**

Джерело: складено автором

Саме інвестиції спрямовані на створення нових фінансових інструментів для залучення фінансових ресурсів компаніями впливає на обсяг наявних в них потенційних інноваційних інвестицій. Тобто, ми маємо прямий зв’язок між фінансовими інноваційними інвестиціями та здійсненням компаніями інноваційної діяльності, оскільки їх наявність дозволяє залучити необхідні фінансові ресурси, які надалі можуть бути спрямовані на інновації (рис.1.6).

РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА СИСТЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕСУРСАМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН

2.1. Аналіз інноваційної активності та сучасного стану фінансування інноваційної діяльності вітчизняних підприємств

Інноваційна активність суб'єктів реального сектора національної економіки є провідним фактором зміцнення їх конкурентоспроможності та, відповідно, забезпечення належного рівня життєздатності і стабільного функціонування. Інноваційний розвиток підприємств формує основу конкурентоспроможності економічних систем регіонів та країн. Відтак, місця у визнаних провідних міжнародних рейтингах інноваційного поступу є одночасно свідченням і високої уваги до активізації науково-дослідної й інноваційної діяльності та, відповідно, її якості й ефективності, і посилення конкурентних позицій економіки.

З огляду на зазначене, низькі позиції економіки України у таких міжнародних рейтингах інновацій, інноваційної активності, бізнес-середовища і ефективності інновацій, як Глобальний індекс інновацій, Європейське інноваційне табло та ін., характеризують вітчизняну економіку та її підприємства як низько інноваційно активні та, відповідно, менш потужні в спроможності представляти та просувати на ринки збуту продукцію (послуги) з високим вмістом новизни й новативності. Зазвичай, однією з ключових причин такого стану є обмежені обсяги фінансування інноваційного розвитку бізнесу як з боку безпосередньо суб'єктів господарювання, так і держави, її фінансово- кредитного та інноваційного сектора, суб'єктів інфраструктури підтримки й ресурсного забезпечення, досліджень і розробок, технологічних інновацій, представників сектора інтелектуальної власності.

Так сьогодні , за даними Всесвітньої організації інтелектуальної

власності, Корнелльського університету та Міжнародної бізнес-школи «Insead», які щорічно формують один з найбільш визнаних рейтингів інноваційногто зростання країн світу, – Глобальний індекс інновацій (табл. 2.1), у 2023 р. Україна посідала лише 55 місце зі 132 країн світу, що не може розцінюватися як високе позитивне значення.

Таблиця 2.1

Місце України у Глобальному індексі інновацій за 2019-2023 рр.

Показник	Рік / (загальна кількість країн в рейтингу)									
	2019 / (126)		2020 / (129)		2021 / (131)		2022 / (132)		2023 (132)	
	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг	Оцінка	Ранг
Інтегральний індекс	38,5	43	37,4	47	36,3	45	35,6	49	31,0	57
Інноваційні ресурси	40,5	75	40,7	82	40,1	71	39,6	76	38,9	75
Результати інновацій	36,6	35	34,1	36	32,5	37	31,6	37	31,2	48
Інститути	49,1	107	53,9	96	55,6	93	56,2	91	47,4	97
Людський капітал і дослідження	37,9	43	35,6	51	40,5	39	38,2	44	36,6	49
Інфраструктура	38,1	89	36,0	97	33,1	94	32,3	94	38,7	82
Розвиток ринку	42,7	89	43,3	90	42,1	99	42,3	88	23,4	102
Розвиток бізнесу	34,5	46	34,8	47	29,5	54	28,9	53	32,3	48
Результати знань та технологій	36,7	27	34,6	28	35,1	25	32,3	33	32,9	36
Результати креативної діяльності	36,5	45	33,5	42	29,9	44	30,9	48	19,8	63

Джерело: складено за [26, с. 10]

Україна у 2023 році займала 55 місце у рейтингу за глобальним індексом інновацій (рис. 2.1).

За даним показником починаючи з 2011 року стабільно лідером є Швейцарія, що стосується України, то вона займала 55 місце в рейтингу у 2023 році (у 2022 році – 57 місце, у 2021 році – 49 місце, у 2020 році – 45 місце, у 2019 році – 47 місце, у 2018 році – 43 місце) [27, с. 114; 9].

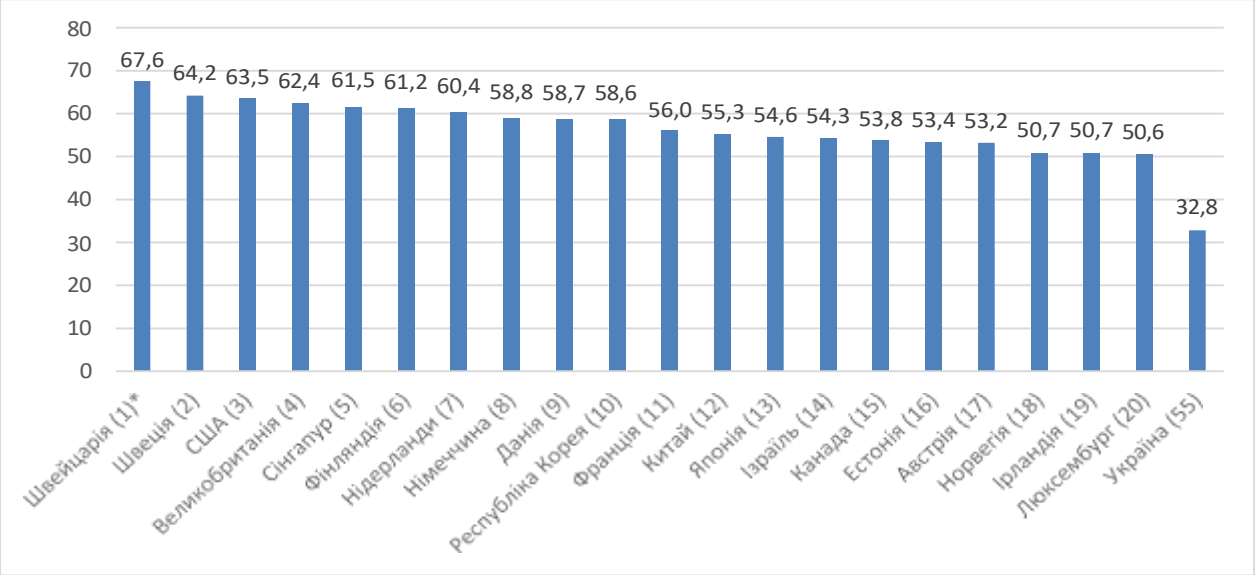

Рис. 2.1. **Топ 20 країн за глобальним індексом інновацій та Україна у 2023 році**

* - у душках вказано місце країни у загальному рейтингу

Джерело: систематизовано, узагальнено та згруповано за даними [28].

Якщо враховувати за групою країн щодо рівня доходу, то в даному випадку Україна займає третє місце у відповідній групі (табл. 2.2).

Таблиця 2. 2

Рейтинг Global Innovation Index 2023 для топ 10 найкращих економік залежно від групи доходу

Країни з високим рівнем доходу (всього 48)	**Країни з рівнем доходу вище середнього (всього 36)**	**Країни з рівнем доходу нижче середнього (загалом 37)**	**Країни з низьким рівнем доходу (загалом 12)**
1 Швейцарія (1)	1 Китай (12)	1 Індія (40)	1 Руанда (103)
2 Швеція (2)	2 Малайзія (36)	2 В'єтнам (46)	2 Мадагаскар (107)
3 США (3)	3 Болгарія (38)	3 Україна (55)	3 Того (114)
4 Велика Британія (4)	4 Туреччина (39)	4 Філіппіни (56)	4 Замбія (118)
5 Сінгапур (5)	5 Таїланд (43)	5 Індонезія (61)	5 Уганда (121)
6 Фінляндія (6)	6 Бразилія (49)	6 Іран (62)	6 Буркіна-Фасо (124)
7 Нідерланди (7)	7 Російська Федерація (51)	7 Монголія (68)	7 Ефіопія (125)
8 Німеччина (8)	8 Сербія (53)	8 Марокко (70)	8 Мозамбік (126)
9 Данія (9)	9 Північна Македонія (54)	9 Туніс (79)	9 Гвінея (128)
10 Республіка Корея (10)	10 Маврикій (57)	10 Узбекистан (82)	10 Малі (129)

* - у душках вказано місце країни у загальному рейтингу

Джерело: сформовано на основі [28].

Інвестуючи в інновації завдяки певних нових фінансових інструментів, компанія має змогу залучати інвесторів для отримання нею необхідних

фінансових ресурсів та спрямовувати їх на інновації (здійснювати інноваційну діяльності). У разі ефективної інноваційно-інвестиційної діяльності компанія отримає додатковий прибуток, який й надалі може бути використаний для здійснення подальшої інноваційної діяльності.

Особливий інноваційний характер застосування фінансового інжинірингу дозволяє створити (конструювати) різноманітні інноваційні фінансові інструменти інвестування, що забезпечить врахування всіх чинників впливу (створення новітніх гібридних та синтетичних комбінацій фінансових інструментів) та отримання додаткового прибутку суб'єктом господарювання в процесі їх застосування із врахуванням законодавчих та інших ринкових недосконалостей сучасності.

Одним із ключових заходів є пошук та оцінка можливостей підтримки інновацій. Наявність власних коштів підприємства, доступ до джерел інвестиційних ресурсів для фінансування інновацій, наявність і зацікавленість інвесторів у реалізації інновацій є найважливішими факторами успіху в інноваційному розвитку підприємства. Підтримка інноваційної діяльності підприємств залежить від специфіки об'єкта інвестування. За оцінками фахівців, норма прибутку для підприємств, що виконують дослідження і наукові розробки, складає в середньому 20-30 %. Норма прибутку від інвестицій в інновації для всього суспільства в цілому значно вища завдяки зовнішнім ефектам і складає в середньому від 30 % до 80%, а може досягти і 400% для окремих інвестицій, що характеризує інвестиції в інновації як високоприбуткові.

Згідно зі статистикою [29] Apple інвестує близько 5% своїх річних доходів у Research&Development (R&D), Meta (Facebook) – понад 13%, Google - понад 16%, а Amazon зараз інвестує більше 28%.

Незважаючи на значні потенційні прибутки від впровадження інновацій, інвестування у інноваційну діяльність підприємств все ще залишається досить проблематичним. Це, в першу чергу, обумовлено специфікою самої інноваційної діяльності, а саме її інвестиційних

особливостей. Такі інвестиції характеризуються довшим періодом окупності та високим ризиком, що пов’язаний з невизначеністю кінцевого результату здійснення інновацій. Крім того, інвестиції у інноваційну діяльність підприємств не гарантують стабільних доходів і потребують значних одноразових капітальних вкладень. Однак, можливість отримання значно вищої норми прибутку у порівнянні з інвестуванням у інші види діяльності може компенсувати високий ризик, який пов’язаний з інноваціями.

Інвестиційно-інноваційна діяльність компаній в Україні за останні роки (до пандемії ковіду та початку військової агресії що мала місце проти нашої держави) мала деякі позитивні зрушення, однак вищезазначені фактори звісно негативно вплинули та стримують хоч й повільний темп її розвитку. На сьогоднішній день ще не має повноцінно створених сприятливих умов для здійснення компаніями інвестиційно-інноваційної діяльності в можливому потенційному обсязі. Тому, розгляд даної проблематики залишається актуальною й надалі, а використання фінансового інжинірингу є одним з напрямків щодо можливого вирішення даної проблеми.

Альтернативною Глобальному індексу інновацій є система параметрів Європейського інноваційного табло, що розкривають стан науково-технічного розвитку країн Європи. Якщо спершу показники Європейського інноваційного табло були представлені п’ятьма групами інноваційного розвитку (1) рушійні сили інновацій; 2) створення нових знань; 3) інновації та підприємництво; 4) застосування (зайнятість та комерційна діяльність в інноваційних секторах; 5) інтелектуальна власність), то на 2023 р. спектр груп та відповідних індикаторів було суттєво розширено і доповнено до наступних: людські ресурси для інновацій; привабливість системи наукових досліджень; цифровізація; фінансова підтримка досліджень та розробок; приватні інвестиції в НДДКР; використання технологічної інформації; спроможність інноваторів; зв’язки в сфері продукування й використання інновацій; інтелектуальні активи; вплив інноваційного сектора на зайнятість; внесок інновацій у макроекономічний розвиток; стійкість середовища

інноваційної активності. Таким чином, можна з повною впевненістю стверджувати про те, що місце та значення композиційного індексу Європейського інноваційного табло є чи не найбільш комплексною і дійсною характеристикою міри інноваційного розвитку економіки та її підприємств. Відтак, критичний спад інноваційної активності та ефективності вітчизняного бізнесу підтверджується низькими значеннями параметрів аналізованого рейтингу. Так, станом на 2023 р. інтегральний індекс України становив лише 31,0, що було найгіршим значенням з усіх європейських країн (табл. 2.3).

Відповідно значення інтегрального індексу інноваційного розвитку економіки України до 2022 р. знизилося на 0,7, а до 2016 р. характерним став спад на 0,2 пункти, що не відображає тенденцію до покращення ситуації, а навпаки.

Таблиця 2.3

Показники економіки України в рейтингу Європейського інноваційного табло у 2023 р.

Показник	2023 р.	2023/2016, +/_	2023/2022, +/-
1	2	3	4
Загальний інноваційний індекс	**31,0**	**-0,2**	**-0,7**
Людські ресурси	**34,9**	**-11,0**	**0,0**
Випускники докторантури	33,1	-8,5	0,0
Населення з вищою освітою	н/д	н/д	н/д
Навчання впродовж життя	н/д	н/д	н/д
Привабливість системи досліджень	**17,5**	**4,2**	**1,7**
Міжнародні наукові співпублікації	6,2	7,0	-0,7
Найбільш цитовані публікації	15,6	6,8	3,4
Зарубіжні докторанти	34,8	-4,6	0,0
Цифровізація	**н/д**	**н/д**	**н/д**
Широкосмуговий доступ	н/д	н/д	н/д
Населення з базовими знаннями цифрових технологій	н/д	н/д	н/д
Фінанси та підтримка	**31,2**	**5,7**	**1,5**
Витрати на ДіР в публічному секторі	11,8	-14,2	0,0
Витрати венчурного капіталу	53,5	45,0	4,7
Державна підтримка ДіР підприємств	24,9	-8,4	0,0
Інвестиції підприємств	**31,7**	**-3,5**	**0,1**
Витрати на ДіР у бізнес-секторі	15,7	-7,0	0,0
Витрати на інновації не пов’язані з ДіР	53,6	0,2	0,2
Витрати на інновації в розрахунку на одного працівника	н/д	н/д	н/д

Продовження табл. 2.3

1	2	3	4
Використання інформаційних технологій	**22,1**	**-3,7**	**0,0**
Забезпеченість підприємств навчаннями в ІКТ	21,8	-3,8	0,0
Зайнятість ІКТ-фахівців	н/д	н/д	н/д
Інноватори	**0,0**	**-7,1**	**-7,1**
Інноватори в сфері продуктових інновацій МСП	0,0	-6,9	-6,9
Інноватори в сфері управлінських інновацій МСП	н/д	н/д	н/д
Зв'язки	**21,0**	**4,5**	**0,0**
Співпраця МСП у сфері інновацій	31,3	0,0	0,0
Публічно-приватна публікаційна співпраця	13,4	15,4	-2,8
Міжробоча мобільність людських ресурсів у сфері науки і технологій	н/д	н/д	н/д
Інтелектуальні активи	**17,3**	**1,5**	**-,1,4**
PCT патенти	29,4	-4,8	-4,9
Свідоцтва на торгові марки	16,5	15,1	3,0
Патенти на промислові зразки	0,7	-1,3	-0,4
Вплив на зайнятість	**72,0**	**-25,0**	**0,0**
Зайнятість у сфері знань	80,7	-26,5	0,0
Зайнятість на інноваційних підприємствах	н/д	н/д	н/д
Вплив на обсяги реалізації	**38,3**	**5,6**	**-1,8**
Експорт середньо та високотехнологічних товарів	13,4	-18,8	-14,4
Експорт високотехнологічних послуг	105,6	37,6	9,5
Обсяги реалізації інноваційних продуктів	3,1	3,4	3,4
Стійкість навколишнього середовища	**76,7**	**-10,5**	**-3,0**
Продуктивність ресурсів	н/д	н/д	н/д
Викиди в повітря забруднюючих речовин	н/д	н/д	н/д
Технології пов'язані з навколишнім середовищем	87,8	-10,0	-2,9

Джерело: складено за [30, с. 10]

До позитивного можна віднести вищі значення таких субіндексів (для України), як стійкість середовища – 76,7, вплив на зайнятість – 72,0 та вплив на обсяги реалізації продукції (товарів, послуг) – 38,3. Відповідно, позиції України в рейтингу за цими характеристиками кращі, зокрема в таких аспектах, як зайнятість у сфері НДДКР, експорт високотехнологічних послуг та інноваційні технології, призначені для збереження навколишнього природного середовища.

З іншого боку, слабкими місцями інноваційного розвитку вітчизняної економіки (згідно рейтингу) залишаються:

- низька привабливість системи досліджень (значення показника – 17,5) (у цій групі ключова проблематика стосується низького рівня міжнародної науково-публікаційної активності українських науковців і,

відповідно, цитування результатів їх досліджень, а також залучення в систему вітчизняних НДДКР провідних зарубіжних наукових кадрів);

- обмежене використання інноваційно-технологічної інформації та патентних даних (значення показника – 22,1) (у цій групі помітними вадами все ще є мала охопленість навчаннями персоналу підприємств щодо застосування прогресивних ІК-технологій, а також недостатня безпосередня доступність і постачання таких технологій на вітчизняні суб'єкти господарювання, цифровізація їх бізнес-процесів);

- мала чисельність інноваційно активних (причому як в частині продуктових, так і процесних інновацій) суб'єктів господарювання, особливо сектора малого і середнього бізнесу (примітно, що дані за цією групою параметрів для України дуже обмежені, а значення показника інноваційної активності у сфері продуктових інновацій за 2016-2023 рр. погіршилося на 6,9 пункти);

- неналагодженість зв'язків і комунікацій як у сфері досліджень та розробок, так і в секторі комерціалізації результатів наукових досліджень та інновацій (значення показника – 21,0) (у цій групі особливо проблематичними залишаються низький рівень публічно-приватної публікаційної співпраці, а також міжробочої мобільності людських ресурсів у сфері науки і технологій);

- слабка культура та активність вітчизняних підприємств у сфері оформлення охоронних документів на об'єкти інтелектуальної власності (значення показника – 17,3) (у цій групі потенціал інноваційного розвитку доцільно пов'язувати зі нарощенням патентної активності з оформлення охоронних прав на винаходи, корисні моделі та промислові зразки, а також свідоцтва на торгові марки і товарні знаки).

Варто визнати, що окрім Європейського інноваційного табло про низький рівень інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та економіки в цілому також свідчать низькі позиції України й у інших міжнародних рейтингах, зокрема за Індексом цифрової

конкурентоспроможності Інституту розвитку менеджменту (Швейцарія), Сумарним індексом інновацій Європейської комісії, Інноваційним обстеженням Європейського Союзу, Індексом творчої продуктивності Азійського банку розвитку, Індексом інноваційного потенціалу Європейської бізнес-школи (Німеччина), Індексом інноваційного розвитку Інформаційного агентства Bloomberg L.P. (США), Індексом економіки знань Інституту Світового банку (США), Глобальним індексом конкуренто- спроможності талантів Міжнародної бізнес-школи INSEAD (Франція), Міжнародним індексом захисту прав власності Міжнародного альянсу прав власності (США) та ін.

Одна з причин цього – низька інноваційна активність вітчизняного бізнесу, у т. ч. в реальному секторі української економіки, зокрема у промисловості, де частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, на новітньому етапі розвитку країни не сягала й 20 % (табл. 2.4).

Таблиця 2.4

Показники інноваційної діяльності у промисловості України в 2010, 2014-2023 рр.

Показник	Рік								Абсолютне відхилення, +/-	
	2010	2014	2015	2016	2017	2018	2020	2023	2020/ 2010	2023/ 2018
Частка промислових підприємств, що займалися інноваційною діяльністю, %	13,8	16,1	17,3	18,9	16,2	16,4	15,8	8,5	-5,3	-7,3
Частка промислових підприємств, що впроваджували інновації, %	11,5	12,1	15,2	16,6	14,3	15,6	13,8	14,9	+3,4	+1,1
Частка підприємств, що реалізували інноваційну продукцію, у загальній кількості промислових підприємств, %	9,1	9,0	12,0	14,3	9,6	14,2	15,8	11,9	+2,8	-3,9
Частка реалізованої інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої промислової продукції, %	3,8	2,5	1,4	-	0,7	0,8	1,3	1,9	-1,9	+0,6
Частка підприємств, що реалізували інноваційну продукцію за межі України, у загальній кількості промислових підприємств, %	3,2	2,9	4,5	-	3,8	-	-	-	-	-

Частка інноваційної продукції в обсязі реалізації інноваційної продукції за межі України, %	40,7	29,2	37,4	-	31,2	-	-	-	-	-
Частка витрат на інновації до загального обсягу реалізованої продукції, %	0,9	0,8	0,8	0,7	0,4	0,4	0,5	0,6	-0,3	+0,1
Частка витрат на інновації до обсягу реалізованої продукції інноваційними промисловими підприємствами, %	23,9	30,0	59,9	-	51,5	49,0	41,5	30,3	+6,4	-11,2

2.2 Аналіз маркетингового середовища АТ КБ «ПриватБанк»

В умовах сучасної інтеграції України в глобальний економічний простір необхідно впроваджувати механізми адаптації підприємств до нових конкурентних умов. Це досягається забезпеченням економічної стійкості суб'єктів господарювання через створення системи формування і підтримки достатнього рівня конкурентоспроможності. Цей рівень забезпечується

активізацією механізмів гнучкої та ефективної реакції підприємств на зміни зовнішніх та внутрішніх умов їхньої діяльності.

АТ КБ «ПриватБанк» виступає найбільшим універсальним міжрегіональним комерційним банком в Україні, зосередженим передусім на здійсненні платіжних операцій для населення та юридичних осіб усіх форм власності. Результати дослідження ринку банківських послуг у 2015 році, проведеного компанією GFK Ukraine, вказують на те, що 23,3% жителів України визнали АТ КБ «ПриватБанк» найбільш привабливим для себе українським банком. Крім того, АТ КБ «ПриватБанк» є найбільш популярним банківським брендом в Україні, оскільки його знає без підказки 74% населення країни, а з підказкою – 91%. На даний момент банк обслуговує 355 тисяч корпоративних клієнтів, 345 тисяч приватних підприємців і понад 9 мільйонів рахунків фізичних осіб, а кожен день його послугами користується понад 1 мільйон осіб.

2.3. Аналіз маркетингової діяльності АТ «УркСибБанк»

В той же час відсоток витрат на маркетинг і рекламу в загальній сумі адміністративних та операційних витрат вновь зросла. Важливо відзначити, що темпи збільшення витрат на маркетинг перевищують темпи зростання загальних операційних витрат. Цей факт свідчить про зростаючий інтерес банків до інноваційних технологій управління, що обумовлено, насамперед, зростанням рівня конкуренції внаслідок припливу іноземного капіталу в українські банки та розширенням діяльності спеціалізованих фінансово-кредитних організацій, зокрема страхових установ [23].

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ФОРМУВАННЯМ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

В умовах сьогодення, інноваційний тип розвитку підприємств промисловості України все більше ототожнюється з безальтернативним досягненням високого рівня життєздатності в умовах кризи, повномасштабної війни і нестабільності (як внутрішньої, так і глобально світової), а також значних темпів цифровізації та поширення ІКТ. Суб'єкти господарювання, які інноваційно активні та постійно працюють над створенням, впровадженням і комерціалізацією інновацій, особливо технологічних, мають переваги у вищому рівні якості й попиту на їх продукцію (зовнішній ефект), а також у зростанні ефективності виробництва і збуту продукції та й на загал свого функціонування (внутрішній результат). Звідси їх більш міцне становище на ринку, а, відтак, і стабільність та наявність передумов до фінансово-економічної стійкості і розвитку.

Однак, як відомо, інноваційна діяльність має свої труднощі, з поміж яких виділяються: високий рівень ризику, наявність спеціалізованих кваліфікованих кадрів, потреба у залученні істотного зовнішнього фінансування тощо. І саме фінансове забезпечення часто постає як провідна перешкода здійснення фундаментальних і прикладних досліджень підприємств на постійній основі. Відтак, система фінансового менеджменту інноваційно-активних вітчизняних підприємств має чітко визначати джерела формування відповідного фінансового ресурсу, умови його використання, ресурси і терміни погашення, ефективність капіталовкладень і т. ін.

Загалом, якісна інноваційна діяльність – це процес безперервний, який передбачає ведення активної інноваційної діяльності в різних сферах, за різними видами та типами інновацій й різноманітними продуктами підприємства, на різних ринках, відносно інновацій, що забезпечують

технологічний прорив, значне покращення якості продукції, техніки і технології, модифікації окремих параметрів продукції чи бізнес-процесів. Іншими словами, підприємства, як правило, реалізують певний набір інноваційних проєктів, що різняться за строками, складністю й трудомісткістю, очікуваними результатами і це все ускладнює питання формування фінансового забезпечення інноваційного бізнесу, актуалізує завдання формування якісної й ефективної системи стратегічного управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку підприємств.

Аналіз останніх публікацій науковців довів високу актуальність та необхідність безпосередньо стратегічного підходу до фінансового менеджменту в сфері фінансування процесів активізації інноваційної діяльності та на загал інноваційного розвитку, зокрема вітчизняних підприємств в умовах сьогодення. Разом із тим, проблематика стратегічного фінансового менеджменту в частині фінансування їх інноваційного розвитку, особливо в умовах війни та нестабільності, все ще залишається недостатньо розробленою, що потребує наукового обґрунтування методико-прикладних положень щодо формування та надалі реалізації системи стратегічного управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку українських промислових підприємств.

За результатами наукових досліджень, а також згідно авторського методичного підходу імплементацію політики стратегічного управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку підприємств найбільш доцільно здійснювати у формі та послідовності, наведеній на рис. 3.1.

Така логіка обґрунтовується тим, що спершу важливо усвідомити актуальність стратегічного підходу до менеджменту в цій сфері. Тут недостатньо буде ситуативного оперативного реагування, коли фінансування інноваційних проєктів підприємства планується в міру їх надходження та початку реалізації.

Рис. 3.1. **Елементи та послідовність імплементації політики стратегічного управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку промислових підприємств**

Джерело: авторська розробка

Важливо розуміти, що створення і впровадження інновацій часто критично складно планувати в часі й вірогідно передбачити перебіг інноваційного процесу, а особливо – строки його завершення і комерціалізації інновацій.

Більше того, рішення про нові розробки (з огляду на раптові винаходи, нові проривні технічні чи технологічні рішення й розробки, які з'являються на ринку) можуть прийматися як невідкладні упродовж вже розпочатого поточного фінансового року зі попередньо затвердженим бюджетом. Такі кейси потребуватимуть залучення додаткових фінансових ресурсів, відповідно вітчизняні промислові підприємства мають бути готовими до реальної ситуації.

Отже, топ-менеджмент підприємства має розуміти концептуальні характеристики та методико-прикладний базис стратегічного управління в

сфері фінансування інноваційного розвитку бізнесу. У перспективі доцільно щоб на підприємстві було розроблено і впроваджено в систему його управління нормативно-методичного забезпечення, як внутрішній стандарт якості менеджменту в частині фінансування інноваційного розвитку, де будуть прописані спершу концепція і методико-прикладне забезпечення в цій сфері, а надалі – процедури і заходи, які плануються до реалізації у відповідній послідовності персоналом підприємства.

Невід'ємною компонентою управлінської роботи має стати розробка і затвердження системи принципів фінансового менеджменту, дотримання яких, по-перше, дадуть змогу скеровувати всі заходи, що будуть реалізовуватися, у вірному напрямі; по-друге, уникати помилок і прорахунків під час формування й використання фінансового ресурсу, призначеного на інноваційний розвиток бізнесу; по-третє, більш раціонально використовувати обмежені в сучасних умовах викликів і загроз ресурси, а також оптимізувати часові параметри втілення в життя інноваційних проєктів та окупності інвестицій.

Фактично, всі з попередньо вказаних кроків покликані закласти фундамент політики стратегічного менеджменту фінансовими ресурсами інноваційного розвитку підприємств, тоді як важливо визначитися з конкретними механізмами та інструментами її впровадження. У відповідності до методології стратегічного управління передусім потрібно встановити мету і пріоритетні напрями (цільові орієнтири) політики. Відносно мети, то це своєчасне та в повному обсязі забезпечення підприємства фінансовими ресурсами, необхідними для реалізації його інноваційних проєктів, а також ефективне використання виділеного на дані цілі капіталу. Водночас, стратегічні пріоритети дають можливість з одного боку, уточнити мету, а, з іншого, – слугують відповідними кроками з її досягнення. З огляду на найбільш важливі завдання, які має вирішувати система стратегічного управління фінансовими ресурсами інноваційного

розвитку бізнесу, до провідних стратегічних пріоритетів доцільно віднести наведені на рис. 3.2.

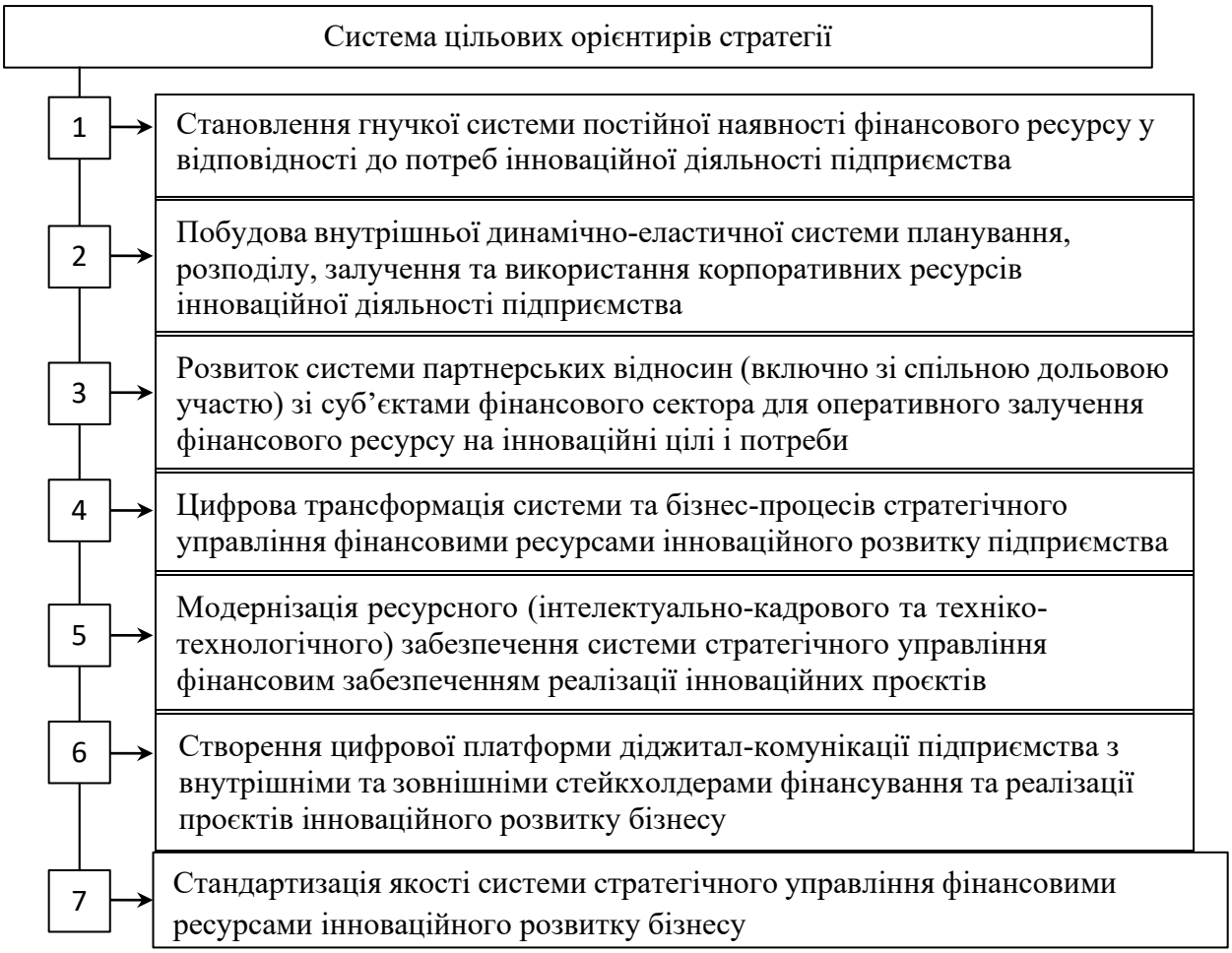

Рис. 3.2. **Сім стратегічних пріоритетів (кроків становлення) системи стратегічного управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку промислових підприємств.**

Джерело: авторська розробка

На наш погляд, перше і головне завдання, без досягнення якого неможливою стає існування на підприємстві якісної спроможної і динамічно-стійкої системи фінансового забезпечення повноцінної реалізації інноваційних проєктів підприємства, є становлення постійно чинної (діючої) системи реагування на фінансові виклики (потребу у фінансовому ресурсі) інноваційної активності. Іншими словами, підприємство має бути готовим у будь-який конкретний момент часу залучити фінансовий ресурс у необхідному обсязі та за прийнятними витратами. При тому, в ідеалі – це власні корпоративні кошти, однак цілком прийнятно, коли це будуть зовнішні фінансові ресурси.

У сучасних умовах розвитку ринкової економіки найбільш раціональним підходом є обґрунтування відповідних цільових орієнтирів за видами інновацій, інноваційної активності (рис. 3.3). З результатів попереднього аналізу можна стверджувати, що за будь-якого підходу до стратегування політики інноваційного розвитку промислового підприємства завжди провідним аспектом залишаються напрями здійснення інноваційно-технологічної активності та цілі і завдання, яких потрібно досягти. Зрозуміло, що кожен бізнес і кожне підприємство є унікальними з огляду на їх розміри, види економічної діяльності, ресурсне забезпечення і т. п., відповідно об’єктивно неможливою є розроблення певного стандартного набору стратегічних цільових орієнтирів.

Водночас, у загальному вони вибудовуються за такими групами інновацій, як: (1) продуктові; (2) ринкові; (3) бізнес-технологічні; (4) організаційно-управлінські;(5) інтеграційні; (6) інтелектуально-кадрові.

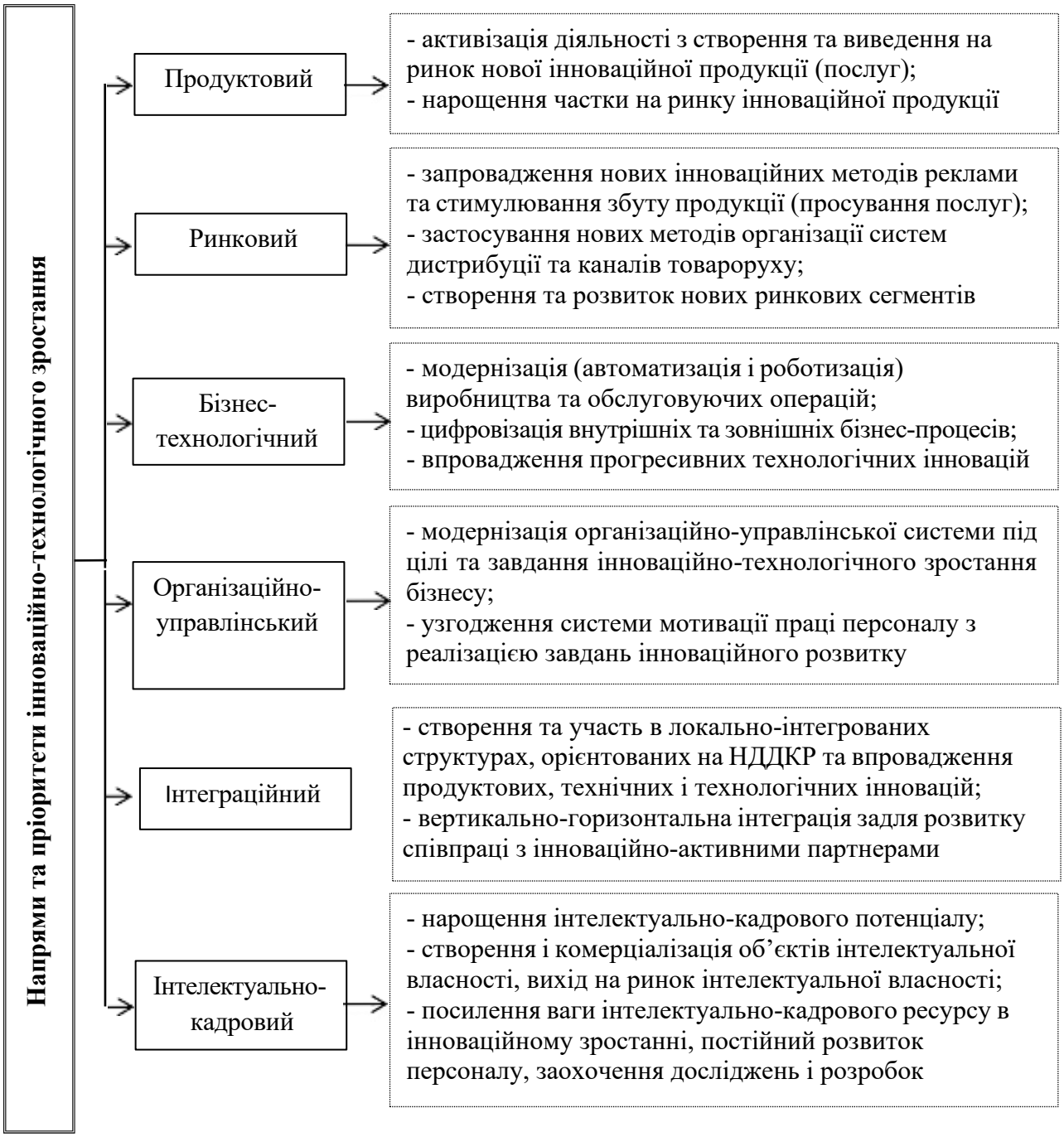

Рис. 3.3. **Стратегічні пріоритети інноваційної стратегії розвитку підприємства за напрямами створення й впровадження інновацій та прогресивних технологій**

Джерело: авторська розробка

За кожним з цих напрямів важливо визначити стратегічні пріоритети, які й стануть, фактично, тими завданнями, на досягнення яких орієнтуватиметься політика керівництва підприємства у частині забезпечення стратегічного інноваційного розвитку.

Важливо зазначити, що ці завдання одночасно слугуватимуть й критеріями успішності втілення в життя інноваційної стратегії розвитку промислового підприємства, відповідно, якості системи інноваційного менеджменту суб'єкта господарювання. При цьому необхідно вести мову про реалізацію всієї сукупності завдань, а не частини з них. В іншому разі діяльність керівництва підприємства потрібно вважати не достатньо ефективною, оскільки тільки реалізація всього спектру завдань дасть змогу гарантувати системний підхід до політики інноваційного зростання суб'єкта господарювання в умовах трансформаційних змін.

Завдання належного стратегічного планування й реалізації програм і проєктів інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств особливо актуальні з позиції євроінтеграційних перспектив та прагнень національної економіки України. Більше того, такі їхні стратегії та плани необхідно вважати схвальними й з огляду на їх відповідність загальному стратегічному характеру щодо вектору соціально-економічного поступу України.

Йдеться, до прикладу, про Стратегію розвитку України до 2030 року, де генеральною метою державної економічної політики визначено перехід до цілей сталого розвитку. Звернімо увагу на те, що серед генеральних цілей цього стратегічного планового документа визначені ті, які в значній мірі мають відношення до забезпечення інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств. Це, у т. ч., подолання дисбалансів, зокрема інноваційно- технологічних, в економічній, соціальній та екологічній сферах, перехід на засади «зеленої економіки»; побудова ефективного суспільства з інклюзивними інституціями; розвиток співпраці підприємництва, науки та освіти; використання потенціалу секторів науки й освіти; підтримання довкілля в належному стані, який забезпечуватиме якісне життя та добробут теперішнього і майбутніх поколінь та ін.

Важливо вказати на те, що політика інноваційного розвитку вітчизняних підприємств тісно корелює з положеннями й інших національних стратегічних планових документів, орієнтованих на реалізацію завдань євроінтеграції України. Йдеться в тому числі про Національну програму «План відновлення України», Національну економічну стратегію 2030, Стратегію комунікації з питань європейської інтеграції України на період до 2026 року та ін.

Звернімо увагу й на те, що у багатьох сучасних дослідженнях активно актуалізується і проблематика і способи вирішення нагальних проблем, по-перше, інноваційного розвитку вітчизняних підприємств та його фінансового забезпечення; по-друге, євроінтеграційного прогресу вітчизняного бізнесу та національного господарства на загал; по-третє, вирішення цілей і завдань сталого поступу економіки України, її громад та територій. Водночас дуже цікавим і важливим аспектом стає не тільки залучення фінансових та інвестиційних ресурсів на цілі інноваційного зростання українського бізнесу, але й характер тих коштів, які залучаються та цільове призначення інноваційно- інвестиційних проєктів. Іншими словами йдеться про критерій досягнення сталого розвитку економіки України та її регіональних соціально-економічних систем (який формується з чотирьох складових: (1) екологічної, (2) соціальної, (3) економічної та (4) корпоративного менеджменту).

В умовах глобалізації, на нашу думку, доречно враховувати сучасні тенденції і впроваджувати в Україні принципи сталого розвитку, які характерні для країн Європейського Союзу. Йдеться про (1) підтримку інноваційних проєктів бізнесу, орієнтованих на зниження рівня негативного впливу виробництва на довкілля, у т. ч. за рахунок пом’якшення наслідків зміни клімату; (2) адаптацію суспільства до сучасних трендів відносно змін клімату; (3) ощадливе та ефективне використання обмежених природно-сировинних ресурсів, охорону лісового і водного балансу України; (4) перехід до циркулярної економіки; (5) уникнення від забруднення

навколишнього природного середовища; (6) захист і відновлення біорізноманіття й екосистем.

Відтак, у процесі стратегічного управління формуванням фінансових ресурсів інноваційного розвитку вітчизняних підприємств в умовах євроінтеграції важливо враховувати сучасні європейські тренди не тільки економічного зростання (особливо цифрової трансформації економіки), але й розвитку зеленої економіки, соціально відповідальної поведінки тощо. При тому, погоджуємося, що одними з провідних критеріїв внеску вітчизняних промислових підприємств у побудову сталої економіки, мають стати: збереження довкілля; енерго- та ресурсоощадність; низьковуглецеве, кліматичне, зелене та соціально-екологічне фінансування; впровадження безвідходних технологій; використання альтернативних джерел енергії; високий рівень соціальної відповідальності бізнесу та ін.

Отже, у сучасних умовах розвитку економіки України важливо також розвивати й європейські підходи до фінансування сталого розвитку. Передусім це синергія фінансового забезпечення, інновацій та сталого розвитку бізнесу і територій, врахування екологічних, соціальних та управлінських факторів під час підготовки і реалізації інвестиційно-інноваційних проєктів, мінімізація соціальних викликів, ризків та загроз.

ВИСНОВКИ

За результатами узагальнення положень фінансових ресурсів підприємств обґрунтовано, що вони утворюють провідну групу ресурсного забезпечення, формування та ефективне використання якої дає змогу безперебійно функціонувати і розвивати бізнес, задовольняти його фінансові потреби, реалізувати фінансово- економічні інтереси, включно з нарощенням потенціалу активної та ефективної інвестиційно-інноваційної діяльності. Роль і значення фінансових ресурсів значно актуалізуються при постановці та вирішенні стратегічної мети бізнесу – зміцнення конкурентоспроможності та досягнення сталого розвитку бізнесу, визначаючи специфіку завдань в системі менеджменту фінансових ресурсів, а саме в частині управління інвестиційно-інноваційним забезпеченням розвитку бізнесу, фінансування технологічних інновацій, стартапів, інноваційних стратегій, фінансового забезпечення інноваційної інфраструктури.

Якісне управління процесами формування та ефективного використання фінансових ресурсів у забезпеченні інноваційного розвитку підприємств базується на результатах комплексного аналізування, методологія дослідження якого передбачає врахування відповідних напрямів і параметрів, а також методичних підходів і методів аналізування, з одного боку, за блоками: (1) фінансові ресурси, (2) інноваційний розвиток, а, з іншого боку, в їх поєднанні і узгодженні, вивченні взаємозв’язків й взаємовпливів. У таких цілях доречно застосовувати концептуальну матрицю узгодження аспектів інноваційної діяльності (за її етапами) та фінансових ресурсів її реалізації (за етапами технологічного процесу управління коштами).

Аргументовано, що інноваційний розвиток є процесом, який потребує значного інвестиційного та фінансового забезпечення. Відтак, визначення джерел формування коштів – одне з головних завдань, вирішення якого потребує розуміння всього спектру джерел залучення відповідних фінансових ресурсів. Особливо актуальною стає ідентифікація специфічних,

інколи характерних саме для фінансування інноваційної діяльності, джерел акумулювання коштів. Поряд з традиційними внутрішніми і зовнішніми джерелами може бути: створення локальних інтегрованих структур зі спеціалізацією на виробництві інноваційної продукції; вертикально-горизонтальна кооперація в сфері досліджень і розробок, створення та комерціалізації технологічних інновацій; фінансові ресурси й послуги фінтех-компаній; грантове фінансування від приватних та публічних фондів підтримки високотехнологічних стартапів; венчурне фінансування; залучення ресурсів бізнес-ангелів; отримання фінансування від великих корпорацій у межах програм інноваційно-технологічної співпраці; договірна співпраця з суб'єктами – представниками інноваційно-технологічних агломерацій; залучення ресурсів від суб'єктів інституційно-організаційної та інституційно-інфраструктурної систем тощо.

Встановлено, що інноваційний розвиток підприємств промисловості України в умовах сучасних трансформаційних змін не високий і характеризується нестабільністю, часто низькою ефективністю інноваційної діяльності, про що свідчать малі частки промислових підприємств, які створювали та впроваджували інновації, реалізували інноваційну продукцію; обмежені обсяги та рівень реалізації інноваційної продукції, у т. ч. на експорт, а також продукції, яка є новою для ринку; низька активність та малі обсяги витрат промислових підприємств на дослідження і розробки, придбання зовнішніх знань, здійснення НДР; переважання фінансування витрат на інноваційну діяльність за рахунок власних коштів з низьким рівнем використання в таких цілях фінансового потенціалу банківської системи, ресурсів інших елементів фінансового сектора, венчурних фондів та інвесторів.

Ідентифіковано наявність критично гострих проблем за більшістю внутрішніх та зовнішніх чинників формування фінансового забезпечення інноваційного розвитку промислових підприємств в Україні. Відповідно, зроблено висновки, що для покращення системи фінансування інноваційно-

технологічної модернізації вітчизняних промислових підприємств необхідно забезпечити підвищення фінансово-економічних результатів господарювання та зміцнення фінансового стану підприємств, залучення інвестиційного ресурсу з внутрішніх джерел, активізацію обсягів інтелектуальної творчої та інноваційної діяльності, посилення фінансової, інформаційної й інтелектуальної безпеки бізнесу і бізнес- процесів, зокрема пов'язаних з інноваційно-технологічною діяльністю. Промислові підприємства мають також активізувати їх співпрацю зі суб'єктами фінансово-кредитної системи країни, розширювати масштаби венчурного фінансування, впливати на підвищення ефективності функціонування елементів інноваційної інфраструктури, процеси удосконалення вітчизняного бізнес-середовища задля масштабування створення, впровадження і комерціалізації інновацій.

Констатовано, що повномасштабна війна завдала істотних збитків промисловим підприємствам України. Однак, ефективність використання фінансових ресурсів вітчизняних промислових підприємств у забезпеченні їх інноваційного розвитку була не достатньою і на довоєнному етапі. Це підтверджується низькою віддачою витрат промислових підприємств на інновації та на здійснення НДДКР, малими обсягами виробництва і збуту інноваційної продукції інноваційно активними промисловими підприємствами, які реалізували інноваційну продукцію.

7. З-поміж галузей промисловості необхідно активізувати діяльність у сфері інноваційного розвитку підприємств металургії, виробництві: готових металевих виробів, хімічних речовин та хімічної продукції, текстилю, одягу, шкіри, виробів зі шкіри й інших матеріалів задля підвищення рівня ефективності витрат на інноваційну діяльність, збільшення кількості одиниць впровадженої інноваційної продукції, а також збільшення чисельності інноваційно активних та ефективних промислових підприємств.

Доведено, що найбільш проблематичним аспектом в системі ефективного управління фінансовими ресурсами інноваційного розвитку вітчизняних промислових підприємств є оптимізація їх джерел та обсягів.

Ухвалення найбільш якісних управлінських рішень у цьому аспекті має здійснюватися разом з впровадженням на підприємствах дієвих механізмів управління фінансовим забезпеченням інноваційного розвитку (зі стратегічно-управлінською підсистемою і підсистемою операційного фінансового менеджменту), а також застосуванням розробленої методики ідентифікації переваг, критеріїв доцільності залучення та оптимізації обсягів фінансування за всіма доступними джерелами акумулювання фінансових ресурсів.

Обґрунтовано, що управління фінансовими ресурсами у забезпеченні інноваційного розвитку вітчизняних підприємств має стати стратегічно вивіреним процесом. Такий підхід передбачає розробку, схвалення, а також втілення в життя положень інноваційної стратегії розвитку промислових підприємств як (1) загального плану, що орієнтований на досягнення мети і стратегічних цілей розвитку підприємства у довгостроковій перспективі, який розробляється та реалізується зі застосуванням новаторських підходів до стратегічного менеджменту й інструментарій якого передбачає зростання і реалізацію фінансово-економічних інтересів стейкхолдерів за рахунок системної та ефективної інноваційно-технологічної активності, (2) провідної функціональної стратегії в межах загальної політики стратегічного менеджменту фінансових ресурсів інноваційного розвитку бізнесу, реалізація якої передбачає досягнення стратегічних пріоритетів, становлення і задіяння елементів стратегії, послідовної її імплементації, стратегічної ув’язки та узгодження етапів інноваційного процесу і джерел фінансування їх перебігу.

Концепт такого бачення інноваційної стратегії розвитку промислових підприємств орієнтований на досягнення системності в політиці створення, впровадження і комерціалізації результатів досліджень й розробок, НДДКР та інноваційно-технологічної діяльності, коли частина реінвестованого прибутку постійно спрямовується на модернізацію системи інноваційного менеджменту і розвиток підсистеми інновацій та розробок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Поддєрьогін А., Білик М., Буряк Л. Фінанси підприємств : підручник / за ред. А. Поддєрьогіна. 4-те вид. К. : КНЕУ, 2002. 571 с.
2. Рибалко Н. О. Фінансові ресурси – основа діяльності підприємств. Формування ринкових відносин в Україні. 2009. № 3(94). С. 27-29.
3. Партин Г., Загородній А. Фінанси підприємств. Львів : ЛБІ НБУ, 2008. 265 с.
4. Василик О. Д. Теорія фінансів. К. : НЮС, 2000. 416 с.
5. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств. К. : Знання, 2000, 378 с.
6. Адаменко О. А. Концептуальні засади інноваційного розвитку підприємства. Наукові праці Національного університету харчових технологій. 2010. № 35. С. 5-10.
7. Андибур А. П. Визначення пріоритетів інноваційних стратегій підприємств як передумова ефективного управління. Проблеми науки. 2006. № 2. С. 9-15.
8. Ареф’єва О. В., Мізюк С. Г., Ращепкін М. Д. Особливості формування економічного потенціалу підприємств із позицій економічної безпеки. Науковий вісник Ужгородського національного університету. 2018. Вип. 22. Ч. 1. С. 5-9.
9. Баб’як Н. Д. Контролінг ризиків проектів державно-приватного партнерства. Фінанси України. 2014. № 6. С. 95-111.
10. Барна М. Ю., Рущишин Н. М. Структурні характеристики розвитку економіки: системноаналітичний зріз. Інтернаука. Серія: Економічні науки. 2020. Т. 1, № 12 (44). С. 23-30.
11. Бердар М. М. Фінанси підприємств : навчальний посібник. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 352 с.
12. Бержанір І. А., Вінницька О. А. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. Молодий вчений. 2018. № 2 (54). С. 682-686.
13. Крупка М. І. Фінанси і підприємництво в Україні на межі тисячоліть. Львів: Діалог, 1997. 272 с.
14. Крупка М. І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України. Львів: Видавничий цент Львівського національного університету імені Івана Франка, 2001. 608 с.
15. Крупка М. І., Демчишак Н. Б. Сучасна парадигма фінансового регулювання інноваційної діяльності в Україні. Фінанси України. 2017. №11. С. 47-64.

16. Крупка М. І., Демчишак Н. Б., Щуревич О. І. Розвиток фінтех-екосистеми в Україні: співпраця між стейкхолдерами в умовах цифрового суспільства. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка». 2023. № 28. С. 86-95.

17. Мішина С. В. Організаційно-економічний механізм управління фінансовими ресурсами на підприємстві. Харків : ХНЕУ, 2015. 110 с.

18. Павлюк А. П., Ляпін Д. В. Державно-приватне партнерство як механізм активізації інвестиційної діяльності в Україні. Стратегічні пріоритети. 2012. № 3 (24). С. 38-45.

19. Партин Г., Загородній А. Фінанси підприємств. Львів : ЛБІ НБУ, 2008. 265 с.

20. Рибалко Н. О. Фінансові ресурси підприємств: грошові кошти чи щось більше? Інвестиції: практика та досвід. 2009. № 14. С. 28-31.

21. Дропа Я. Б. Оптимізація структури фінансових ресурсів підприємства в сучасних умовах. Бізнес інформ. 2016. Вип.12. С. 169-175.

22. Богма О., Ганечко І., Лимар В. Економічний потенціал підприємства: зміст та ключові характеристики. Вісник КНТЕУ. 2022. № 1. С. 58-68.

23. Бугас В. В. Управління фінансовими ресурсами підприємства. Modern economics. 2020. № 19. С. 32-34.

24. Ковтуненко К. В., Нестеренко О. В. Стратегія вибору альтернативного джерела фінансування інноваційної діяльності підприємства. Modern Economics. 2017. № 5. С. 36-49.

25. Джеджула В. В., Єпіфанова І. Ю. Сучасні альтернативні джерела фінансового забезпечення інноваційної діяльності промислових підприємств / Сучасні підходи до соціально-економічного, інформаційного та науковотехнічного розвитку суб'єктів національного господарства: монографія / за ред. Л. М. Савчук, Л. М. Бандоріної. Дніпро: Пороги, 2020. С. 190-205.

26. Global Innovation Index 2022 What is the future of innovationdriven growth? URL : https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2022- en-main-report-global-innovation-index-2022-15th-edition.pdf.

27. Гук О. В., Шендерівська Л. П., Мохонько Г. А. Інвестування інноваційної діяльності : навч. посіб. Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка», 2022. 186 с.

28. Global Innovation Index Database, WIPO, 2023. URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo-pub-2000-2023-en-main-report-global- innovation-index-2023-16th-edition.pdf (дата звернення: 7.08.2024).

29. Schaeffer Ch. How Much Should You Invest in Innovation. URL: https://customerthink.com/how-much-should-you-invest-in-innovation/ (дата звернення: 11.08.2024).

30. 27 % річних і вище: як банки кредитуватимуть великий та малий бізнес у 2023 році. URL : *https://minfin.com.ua/ua/credits/articles/27-godovyh-i-vyshe-kak-banki-budut-kreditovat-bolshoy-i-malyy-biznes-v-2023-godu/.*